

Здравко БОЖИНОВСКИ¹

Андартското клање во с. Ивени - увод во Параловската трагедија²

Најопејаниот битолски војвода од Илинденскиот период, познат како бескромпомисен борец против вооружените пропагандни чети на нашите соседи, а особено против домашните предавници, падна заедно со целата чета на 23 март (ст.ст. или 5 април нов ст.), 1906 год., имено како жртва токму на такво едно предавство. Неговиот не помирлив став, особено против врховистите, беше и главната причина за неговото загинување. Меѓутоа, директниот повод искористен од врховистите заради намамување на Ѓорѓи Сугарев на мариовскиот терен, од Велешко каде што дотогаш се наоѓаше борејќи се против српските пропагандни чети, беше штотуку извршеното масовно клање во с. Ивени, од страна на една андартска чета која тогаш пустошеше низ Мариовско.

Многу драгоцен документ кој фрла автентична светлост врз овој крвав настан, претставува извештајот од британскиот вицеkonzул во Битола, Џејмс Монахан, испратен до британскиот амбасадор во Константинопол, сер Николас О'Конор, четири дена по настанот, односно на 4 февруари (ст.ст. или 17 февруари нов ст.), 1906 год. Интегралниот текст на извештајот гласи:

„Битола, 4 февруари 1906 г.

Бр. 8

Господине,

Имам чест да ве известам дека рано утрото на 31 минатиот месец (јануари-3. Б.), една грчка чета составена од 30 мажи, облечени во црни војнички алишта, влегоа во едно мало патријаршиско село, Ивени, оддалечено 2 или 3

¹. Проф. по македонски јазик и лиџераиџура.

². Прочитано на Втората пелагониска културно-научна средба одржана на 5-6 мај 2002 г. во Суводол.

часа оттука (од Битола–З. Б.), во Прилепската кааза, кое граничи со постојано немирното Мариово, ги распрашуваа луѓето за тоа на кој јазик се пее во нивната црква, а потоа влегоа во црквата и ги запалија сите црковни книги кои, всушност, беа напишани на словенски јазик. Грабнаа 16 видни луѓе од селото, ги одведоа на околу половина час оддалеченост, ги наредија во круг, а потоа ладнокрвно убија 13 од нив. Тројца успеаја ранети да преживеат, додека четата ги убиваше другите или пак, беа оставени на местото мислејќи дека се мртви.

Италијанскиот офицер во Прилеп, Виченци, го посети местото на злосторството и ги распрашуваше тројцата преживевани, земајќи им изјави за настанот, а горенаведените информации ги добив од него преку италијанскиот офицер во Битола, мајорот Цикоњани.

Бугарскиот трговски агент додаде дека четата била командувана од некојси Панајот³, го ограбиле селото и заедно со пленот ги одвеле 16-те гореспомнати мажи како и две момчиња, за чија судбина ништо не се знае.

Времето е многу студено, а снегот непрооден и задржува сè што е во овој крај. Се очекуваат сериозни конфликти кога времето ќе се подобри.

*Ц. Х. Монахан*⁴

Од содржината на извештајот и датумот кога е испратен, а имајќи предвид дека Сугарев загина еден месец потоа, веднаш станува јасно дека овој крвав настан, всушност, е онаа историска алка што недостасуваше, односно дека тој е директниот повод за фаталното доаѓање на Сугарев на овој терен. Впрочем, и самиот народен поет тоа многу пластично го илустрира познатите стихови:

*„...Каде си Ѓорѓи да дојдиш
од Грци да не курјулиш,
од џусшо грчко колење..?“*

Дополнителните истражувања што ги извршив, иако со закаснување од стотина години, ја комплетираа историјата на овој настан. Со успех го завршив многузначајното но исклучително тешко идентификување на убиените селани, како и дел од убијците итн.

Благодарение на неколку постари жители од тој крај⁵, беа откриени и уште многу други важни детали кои, всушност, овозможија овој крвав настан, комплетно истражен да биде депониран во трезорите на нашата национална историја.

3. Панајотис Калугерос, познат грчки злосторник и убиец.

4. PRO FO 195/2232, ДАРМ, М–1006, сн. 66–68.

5. Димитрија Димитровски од с. Ивени, стар 79 г.; Стојан Колевски од с. Ивени, стар 76 г.; Митре Стојановски од с. Ивени, стар 81 г. Податоците ги собраа: Павле Митревски од Битола, роден во с. Ивени, и Богоја Таневски од Битола, роден во с. Долно Орево.

Осумнаесетте селани се одведени од селото низ длабок снег и ликвидирани на една голема камена плоча во месноста Бојова Ливада, на еден километар од селото. Со врзани раце и наредени во круг, тие беа избодени со бајонети (не стрелани!), и така оставени на плочата.

Покрај грчките андартџи, во состав на четата тогаш се наоѓаа и 5 жители од околните села, кои, всушност ја воде четата низ снежните беспасажа на Мариово: двајца од с. Старавина чии имиња, за жал, останаа непознати; еден од с. Градешница – Велко Проматарот; еден од с. Рапеш, чие име, исто така, остана непознато; и еден од с. Груништа – Стојан Бенцо.

Список

на убиените и ранетите мажи од с. Ивени и имињата на нивните фамилии

1. Од фамилијата ГОЛЌОВЦИ⁶ : Димо Митревски – убиен
2. од фамилијата БИЛАДЌОВЦИ : Јован Ристевски – ранет
3. Од фамилијата ПЕТКЌОВЦИ : Трајан Петковски – убиен
Стојан Петковски – ранет
Петко Петковски – убиен
4. Од фамилија ШАЈТАНЌОВЦИ : Трајан Сибевски – убиен
5. Од фамилијата ИЛИЌОВЦИ : Видан Ташов – убиен
Илија Ташов – ранет
6. Од фамилијата КОЛЌЕВЦИ : Коле Колевски – убиен
Митре Колевски – убиен
7. Од фамилија МИНДЌЕВЦИ : Најдо Мишевски – убиен
Стојо Мишевски – убиен
Коле Мишевски – убиен
8. Од фамилијата КУЛЌЕВЦИ : Јован Ристевски – убиен
9. Од фамилијата ЈОВЌЕВЦИ : Неделко Јовев – убиен
Петре Јовев – убиен

10. Последните две жртви, погрешно наведени во извештајот како „две момчиња“, всушност се двајцата селски момоци: Колава, Турчин, раненик и момок во фамилијата Колевци; и Рушит, Турчин, момок кај Биладовци.

---

⁶. Знакот (–) означува дека самогласката (О или Е) е долга и се чита двојна: Голоовци, Петкоовци итн.

По сè изгледа во прашање е неможноста да се најде соодветен италијански збор, па италијанскиот офицер Виченци, зборот **момок** го превел со момче!

Остана нејасно едно прашање: зошто британскиот вицеkonzул во Битола, Монахан, во својот извештај го наведе с. Ивени како патријаршиско село, кога и самиот вели дека книгите во црквата биле напишани на словенски јазик, а масовниот крвав чин го изврши (патријаршиска) грчка андартска чета!?

---

* Авторот не достави резиме на англиски јазик